

Drie jaren lang hadden Jerus' vijanden hem bespied en belasterd, hem achtervolgd met hun afgunst en tegengewerkte in hun vijnd. Doch nu ging het op 't nuster. Nu ging 't om leven of dood. Nu hadden ze Jerus overmand en overweldigd. En nu hij aan het kruis hing te versmacht, nu stiet ze nog tegen hem met hun gillende taal en sarden hem met hun hoonenden spottelach.

En onderwijl ze dus hun heeten haat koelen en ze Jerus' stervensmart door hun kwelziek spotten nog bagder maken, wordt toch in Jerus het evenwicht van zijn zieleleven geen oogenblik verbroken. En terwijl zijn kracht vergaat en de dood hem reeds in de aderen sluip, ziet Jerus op die ontmenschte priesters en tarissen in deernis neder, en bidt voor hen, dat God hen hun zonde vergeve, en hij bidt 't met zoo luide stem van zijn Vader af, dat die onverlater, voor wie Jerus bidt, 't selve hooren.

Het was een ontzettend oogenblik, toen de nagels Jerus door handen en voeten waren gedreven, en de ladders waren weggenomen, en het kruis in al zijn somberheid uitkwam, en Jerus er aanhing, en zijn heilig lichaam zich in het eerste rekken tegen den kruispaal aanwroog.

Het was het oogenblik, waarop het lot der wereld werd bevestigd, de ban van Gods toorn week, en de redding van al Gods uitverkorenen bereid werd.

Dit oogenblik moest komen. Zonder dat Kruis waren allen verloren geweest. Het Lam moest geslacht worden. Jerus moest door den dood achterhaald worden. Satan moest hem in de verzenen steken, zou hem de kop vernorzel worden. Het lag niet aan Cafas, en niet aan Pilatus; het lag vast in het eeuwig Raadsbesluit. Nu eenmaal de hope der vaderen was vervuld, en de Messias gekomen was, en Jerus onder Iazael het heil bracht, nu moest het er op uitloopen, dat de zondige wereld zich aan haar Redder vergreep, en zoo vergreep dat ze hem in een gerechtelijken moord doodde.

En, gelijk van zelf spreekt, er moesten toen menschen zijn, die dit deden, die daartoe de schennende hand aan Jerus sloegen, die hem aan het Kruis nagelden en hem den bitteren kruisdood sterven deden. Judas kon het reeds niet uithouden dat hij Jerus verraden had, en vergeet het niet, al die eeuwen door in de plaats des verderfs verwijt zich Judas, nog altoos in de bitterste zelfwroeging, dat hij den Zoon des Menschen, dat hij zijn Meester hun heeft overgeleverd. Judas' lot voor eeuwig is zoo ontzettend. Nooit komt hij van zijn brandend sneuwend zelfverwijt af. Het ware dien mensch zooveel beter zoo hij nooit geboren ware geweest. Wat zich aan hem zoo bitter wreekte en nog wreekt, is zijn Godvergeten ontrouw.

Daarvan nu is hij die priesters en die soldaten op Golgotha geen sprake. Die priesters waren nooit Jerus' discipelen geweest, en die soldaten van Rome's Keizer, en zelfs de officier die hen commandeerde, hadden vermoedelijk voor 't eerst in het Rechthuis van Jerus gehoord.

Maar voor hen is het vreeselijke, dat ze den dood die Jerus is aangedaan, zelf hebben uitgevoerd. Die priesters door hun vonnis en de kinnebakslagen in het Sanhedrin, die soldaten door het ophangen van het lichaam van Jerus aan het Kruis.

We weten niet, wat van die soldaten geworden is. De hoofdman eindigde met uit te roepen: Waarlijk, deze was Gods zoon! Maar neem aan, dat een of dat meerderen uit hen nog ten leven zijn gekomen en in Jerus ontslapen zijn, voel je dan niet wat 't levenslang voor die mannen geweest moet zijn, dat ze zelf aan den Heiligen hun hand hadden geslagen.

En toch, dit was niet in die mate als 't schijnt, hun persoonlijke schuld. Zowel die priesters als die soldaten waren daarbij slechts de taskaarnemers van heel ons gevallen, zondig menschelijk geslacht. Ware Jerus een eenz' vroege of een eenz' later verschenen, niet die priesters, maar andere priesters zouden hem berecht hebben; niet Pilatus, maar een ander Landvoogd zou hem ter dood hebben verwezen; niet die soldaten, maar soldaten van een ander regiment zouden hem hebben gekruisigd.

Dat zij het deden, was omdat nu het Lam moest geslacht, en omdat zij op dit oogenblik in deze functie stonden. In wat een of onder wat volk Jerus ook ware opgetreden, het einde van zijn hoop was zoo altoos een gewelddadige dood zijn geweest, en altoos zonden er rechtters en beulen zijn geweest, die het doodvonnis sloegen en aan hem volrokken. Er is geen toeval, maar anders kondt je schier zeggen, dat het toeval was, dat juist die priesters en die landvoogd en die soldaten den gruwel van Golgotha voldongen hebben.

Die soldaten deden niets dan wat Pilatus hun gelastte, en Pilatus sloeg zijn vonnis in 's Keizers naam, en in dien Keizer van Rome was heel het wereldrijk, en in dat wereldrijk was heel ons gevallen, diepdonker geslacht vertegenwoordigd. En evenzo waren niet juist Cafas en zijn medepriesters de geestelijke onverlaten, maar in hen sprak zich slechts de geest uit die het Sanhedrin, reeds eer Jerus in Bethlehem geboren was, bezield.

Het is de zondige menscheit, die geestelijk in het toenmalig Sanhedrin, en feitelijk rechtens in den toenmaligen landvoogd met zijn soldaten, Jerus ten doode heeft gewild. Het is zoo volle waar wat de dichter zong: „Ja, ik sloeg hem die wonden!" — niet alleen omdat Jerus ook voor onze zonden stierf, maar omdat ieder die menscheit is, er de verantwoordelijkheid voor draagt, dat toen die mannen, in naam der menscheit, zich zoo ontzettend aan Jerus vergrepen hebben.

Maar al was hun woede, die zich aan Jerus koelde, niet persoonlijk, het blijft dan toch dat zij het bestaan en het gedaan hebben; dat zij het als representanten der menscheit hebben volvoerd; dat hun hand het heilig lichaam des Heeren heeft aangeast; en dat zij, als ware het, er toe verordeneerd waren, om hun eigen hand met Jerus' diernaar bloed te bevleken.

Dit was voor die mannen het ontzettende. Dat wist Jerus. Dat voelde Jerus voor hen, zonder dat ze het zelf voelden. En daarom bad Jerus voor hen: „Vader, vergeef het hun, want ze wisten niet wat ze doen!"

Het wekt zulk een afgrijzen, als ge't indenkt dat de mensch, om gered te worden, zelf zijn hand aan den Heiligen moest slaan; dat het Lam Gods onze sonde zou dragen, maar dat dit Lam Gods door den mensch zelf moest worden geslacht.

Er nu eenig kind der menschen dit inzicht en aan zijn eigen hart voelde, heeft Jerus het gevoeld voor ons.

Hij wist, dat ook in later eeuwen zijn oprechte

verlosten door dien gruwel zouden gedrukt worden; dat zij niet op de priesters en soldaten zouden neerzien als de eenig schuldigen, maar zelf zonden voelen, hoe ieder die menscheit heet, voor wat die priesters en soldaten deden mede verantwoordelijk is; ja, dat hadden zij zelf toen geleefd, zonder nog tot bekeering te zijn gekomen, en waren ze in de positie der mannen geweest, zij zich even schrikkelijk aan Jerus zouden vergrepen hebben, als het toen die mannen te Jerus deden. En daarom had Jerus toen dit: Vader, vergeef het hun!" overlid, zoo dat er waren die het opvingen van zijn stervende lippen, en het aan volgende eeuwen hebben overgebracht, dat Jerus nog in zijn sterven voor ons menschen, die het Lam Gods moesten slachten om door het bloed van het Lam Gods gered te worden, voor ons gebieden heeft.

Niet natuurlijk, alsof uit dit bidden van Jerus ons de verlossing van onze schuld toekomt; die komt van zijn vergoten bloed. Maar hier is dit bijzondere in onze schuld, dat slaan van de hand aan den Heiligen Gods. Iets dat moest, dat niet kon uitbliven, iets waarin onze sonde zich selve overtreft moest in jammerlijkheid. En dit bijzondere nu in onze schuld, die schuld van aan Jerus' terdoodbrenging selve medeschuldig te staan, dat is het wat Jerus hier voor ons allen verbijdt. Allereerst voor die rampzaligen die de kruisiging volvoerd hebben. Maar dan ook tot onze vertroosting, of ook wij in die voorbete van Jerus rust voor ons felbewogen gemoed mochten vinden.

En daarom is dit Jerus' eerste Kruiswoord. Dit ook voor ons de eerste aangrijpende gedachte, nu deze zeven weken weer de indeling van Jerus' Lijden komt. Of is het niet hartaanrijpend en verterend, dat Jerus, op het eigen oogenblik dat zijn doodstrijd begint, niet aan zichzelf, maar aan hen denkt, die zich zoo heiliggevoonden aan hem vergrepen, en daarmee ook ons 't toeroept: Zink bij Golgotha niet weg onder den last van wat zij aan mij hebt gedaan, maar vied heiligen vrede in wat ik gedaan heb voor u. Het Lam Gods dat geslacht is, bidt voor wie het ter slachbank geleid hebben.

Amsterdam, 11 Februari 1910.

Het deftige heerenhuis aan de Keizersgracht, dat heeren Directeuren een kwart eeuw geleden lieten ombouwen tot een Universiteitsgebouw en Hospitium voor de Vrije Universiteit, begint allengs te klein te worden en voldoet niet meer aan de behoeften. Men behield zich, schikte en plooide, bouwde in den tuin een aanhangsel, verplaatste de bibliotheek, maar dit alles was lapwerk, dat niet afdoende helpen kon. Er zijn nieuwe collegesalen noodig met meer licht en lucht; er moeten nieuwe vertrekken zijn voor faculteitsvergaderingen en het afnemen van examens; de zich steeds uitbreidende bibliotheek moet behoorlijk worden ondergebracht, en voor de inwonende studenten behoort er een lees- en conversatiesaal te komen.

Heeren Directeuren hebben daarom reeds geruimen tijd de vraag overwogen, om tot stichting van een nieuw Universiteitsgebouw over te gaan. Het naburige pand, dat aan de Vereeniging voor Hooger Onderwijs behoort, zou dan met het bestaande gebouw vereenigd worden. De architect Tj. Kuipers ontwierp reeds een plan, dat een uitnemend indruk maakt. En toen de jongste ledenvergadering te Arnhem Prof. Wolter Sr. er op aandrang de handen aan het werk te slaan, verklaarden Directeuren met de verbouwing te zullen aanvangen, zoodra er f 50,000 voor dit doel was ingekomen.

De altoos even ijverige amanuensis, de heer Van Oversteeg, zette zich aan den arbeid en het gelukte hem een commissie te vormen van oud-studenten en studenten der Vrije Universiteit, bestaande uit de heeren Dr. P. J. Wijngaert en Dr. Joh. C. Breen te Amsterdam, Mr. J. C. Heemskerk te Hilversum, Dr. A. A. van Schelven te Maarsse, J. F. van Beek Calkoen, Jur. Doct. D. J. van Katwijk, theol. cand. L. H. van Winkelhof, jur. cand. en H. A. Mulder litt. hum. stud., die trachten zouden deze som bijeen te brengen.

Op 28 Januari, den dag dat 25 jaar geleden het Hospitium in gebruik was genomen, kwam deze Commissie met heeren Directeuren in de Senaatskamer samen en werd als eerste vrucht van haar arbeid een som van f 10,000 overhandigd, waarbij Dr. Wijngaert een rede uitsprak, die van de warme liefde der oud-studenten en studenten voor de Vrije Universiteit getuigde. Al is de bijeengebrachte som, gelijk Dr. Wijngaert beschiedt opmerkte, slechts een begin, het is toch een hoopvol begin en een begin, dat tot dank stemt. Tot dank ook aan degenen, die in de Kerstavante met zoo belangloos en ijver voor dit doel hebben gewerkt en tijd en kracht aan deze inzameling hebben gegeven.

Prof. Wolter Sr., die bij de aanbidding tegenwoordig was, wees er terecht op, dat het gebouw, wanneer het naar de nieuwe plannen wordt opgetrokken, zeker wel voor een eeuw voldoende zal wezen. Zoo snel is dusver de groei van onze Hoogeschool niet geweest, dat binnen korten tijd nieuwe uitbreiding noodig zou zijn. Bovendien, mochten er later eigen laboratoria noodig zijn voor wis- en natuurkunde, dan is het volstrekt niet noodig, die aan het Universiteitsgebouw te verbinden. De hoogleraar in de psychiatrie zal straks ook in een eigen polikliniek onderwijs geven en de Stedelijke Universiteit te Amsterdam heeft hare laboratoria wel over heel de stad verspreid.

Daarbij komt, dat een eenigszins uitgebreid terrein, geschikt om later voor al wat bij een Universiteit behoort, gelegenheid te bieden, alleen in de buitenwijken der stad zou te vinden zijn en onze Universiteit dan uit het centrum der stad zou moeten weggaan, wat om meer dan een reden zeker niet wenschelijk is.

Ernstiger bezwaar is, dat bij de uitbreidingsplannen niet gerekend is op een eigen aula. Men vergeet echter niet, dat bij de publieke verplichtingen der Vrije

Universiteit een zoo talrijk publiek pleegt op te komen, dat zelfs een localiteit als de Werkende Stand aanbiedt, gewoonlijk geheel gevuld is. Aan het Universiteitsgebouw een aula te verbinden, die berekend is op zulk een auditorium, zou op zoo hooge kosten komen te staan, dat het de vraag is, of Directeuren met het oog op de kas der Vereeniging daartoe vrijmoedigheid zouden kunnen vinden. Intusschen is dit een zaak van later zorg, en als men tot stichting van een eigen aula wil overgaan, is de mogelijkheid daarvan zeker niet uitgesloten.

Laat men daarom door zulke bedenkingen zich niet weerhouden om thans de handen aan het werk te slaan. Het is goed, dat er ook een zichtbaar teken van den vooruitgang der Vrije Universiteit wordt gegeven. De eerste som, meent door gaven van kleine luiden bijeengebracht, is er thans. Moge spoedig de halve ton aan H.H. Directeuren kunnen geschonken worden als bewijs, hoe ons Gereformeerde volk ook voor het stoffelijk belang onzer Gereformeerde Hoogeschool wil zorgen.

Eigenaardig is het, hoe in onzen tijd allerlei secten en dwaalleeringen, die men in de kerkhistorie als curiositeit vermeld vindt, weer opstaan en zekeren aanhang trachten te krijgen onder ons volk.

Zoo weet men, hoe er telkens zoogenaamde profeten zijn opgestaan, die op grond van ingevingen of berekeningen uit de Schrift, met juistheid het jaar meenden te kunnen voorspellen, wanneer de wereld zou vergaan. Reeds in de dagen der eerste Christelijke Kerk geschiedde dit door de Montanisten, met het gevolg, dat beelische schare Christenen de steden verlieten, hun handel prijsgaven, alle eigendommen weg-schonken en onder leiding hunner bisschoppen gingen rondzolen in de woestijn om Christus' komst af te wachten. Toen het jaar duizend zou aanbreken overviel zelfs een paniek half Europa, omdat men meende, dat nu het einde der wereld gekomen was. Ook in de kringen der Irvingianen of Apostolischen wist men precies aan te geven, dat de wederkomst van Christus in 1864 zou plaats vinden; toen er dat jaar niets geschiedde, stelden de profeten, dat 14 Juli 1877 de dag der wederkomst was; en toen ook deze profetie weer niet uitkwam, gaf men de berekening maar op.

Thans komt *De Basuin*, 'realistisch en Idealistisch Nieuwjaarsblad voor Nederlandsch Indië', dat blijkbaar uitgaat van de secte der zevende dag-Baptisten, met de mededeeling, dat de wereld in 1906 zal vergaan. Waarschijnlijk zal in 1906 zich niemand deze voorspelling meer herinneren en kan ze dus niet veel kwaad doen. Maar wel klinkt het nog al zonerling, wanneer dit blad in ernst vraagt, of na die voorspelling „nog eenige Christenmogenheid staatsrechtelijk bij machte is, concessies te verleenen van welken aard ook, loopende over een tijdvak genoemd jaar te buiten gaande?"

Wel merkt de redactie hierbij op, dat als er in 1906 geen menschen meer op aarde verblijven, de Staat ook niet voor een proces wegens contractbreuk heeft te vrezen, maar de vraag is toch, zegt ze, of een Christelijke Overheid „verantwoord is met zulke concessies te verleenen, met de voorwetenschap die niet behoorlijk gestand te kunnen doen?"

Nu laten we nog in het midden, dat al zulke berekeningen en voorspellingen lijf-recht ingaan tegen het woord van Christus: van die ure weten noch de engelen, noch de Zoon des menschen dan alleen de Vader die in de hemelen is." De ervaring heeft dan ook telkens geleerd, hoe deze profetieën niet anders dan zelfbedrog zijn en het ons evenmin als de Apostelen toekomt, te weten in welke ure de Zoon des menschen zal wederkomen op de wolken. Maar welk een indruk moet het in Indië maken onder een heidense bevolking, als de Christenen met zulke dwaze voorspellingen optreden?

Heeft het Christendom geen beter Evangelie aan de heidenen te brengen dan zulke chiliastische droomerijen?

In de sportbeweging onzer dagen schuilt op zich zelf een uitnemend element. Het overdueren spiritualisme, dat alleen oog heeft voor de ontwikkeling der ziel en niet voor het lichaam, is niet Christelijk maar heidensch van oorsprong. Een Gereformeerde schrijver als Voetius, die zoo streng ijvert tegen alle wereldsche vermakten, heeft het goed recht van de gymnastische oefeningen bepleit. En het is opmerkelijk, dat juist in de Gereformeerde landen zoals Engeland de oefening en ontwikkeling van het lichaam zulk een hooge bereik heeft.

Toch mag daarom het oog niet gesloten worden voor de gevaren, die ook hier door eenzijdigheid dreigen. In een brochure door den student C. L. Torley Duval uitgegeven onder den titel *Plano Vir* om de sport aan te bevelen, wordt niet alleen de spot gedreven met de vromen, die „met den Bijbel in de hand en de oogen ten hemel geslagen, naar de stemmen trekken en zich onder het loven van den Heer ootmoedig neervlijen op de zetels van de Staten-Generaal", maar ook deze rauwe aanklacht tegen de Christelijke religie aangeheven: „Wij wenden ons niet weersin af van een godsdienst, die het lichaam zoo verfoeien, het kruisigen en zijn geluk zoeken in het ontzettend labyrinth van het gemoedsleven. Wij huiveren als wij de lijfde gestalten zien van heiligen en martelaren; wij spotten, als wij onze medemenschen, even gebogen, even mismoedig, troosteloos, wanhopig door de straten zien wandelen."

Natuurlijk weet deze student van de Christelijke religie niets af; hij lastert, wat hij niet kent; want zeker leert de Christelijke religie ons niet om het lichaam te verfoeien, waarvan de Apostel zegt: weet

gij niet, dat uw lichamen tempelen zijn van den Heiligen Geest.

Maar wel zal zulk een lasterlijke taal juist dienst doen om deze sportbeweging in een zeer bedenkelijk daglicht te plaatsen.

Indien de „ontzettende leegte en de wanhoop, waarmee nu de menschen de toekomst tegemoet zien", zooals de schrijver zegt van het geslacht onzer dagen, door gymnastiek, fietsrijden en roeien moet verholpen worden, dan is het geneesmiddel erger dan de kwaal.

Een dogmatisch geschil?

XX.

Is hiermede onze onderzoeking van het Oude Testament afgelopen, dan blijkt zeer zeker, dat het Oude Testament geen afzonderlijk woord bezit voor ons *heil*, want het woord Scheol heeft een bredere betekenis. Maar tevens zagen we ook, dat het woord Scheol, dat oorspronkelijk diepte, afgrond beteekent, en in algemeen zin gebruikt wordt om het rijk des doods aan te duiden, waarin de mensch na het sterven afdaalt, soms de diepere betekenis krijgt van de strafplaats, die voor de goddeloozen alleen is bestemd. Met name is dit het geval in de Psalmen, de Spreuken, en het boek Job, maar hetzelfde geschiedt toch ook in de profetische boeken. Als Jesaja teekent, hoe de trotsche koning van Babel, de „roon des dagerraads", die „zijn troon boven de sterren wilde stellen", neder-geslooten is tot in de diepte van de Scheol (Jes. 14: 11 en v.) en Ezechiel aan Pharaon het oordeel Gods aankondigt, dat hij zal nederdalen in de „onderste plaatsen der aarde" en „in het midden der Scheol zal liggen" (Ezech. 32: 18 en v.v.) dan is de Scheol hier niet graf of doodenrijk, maar de strafplaats, waar de „bokken der aarde", de „onbesnedenen", de „koningen der heidenen" zijn. Het woord Scheol kan daarom op deze plaatsen wel door het vertaald worden, gelijk onze Statenvertaling doet, mits men hierbij altoos maar in het oog houde, dat de Scheol niet alleen de hel, maar ook den dood en het graf aanduidt, d. w. z. al den jammer en ellende, die de goddelooze naar ziel en lichaam bij het sterven overkomt.

Dat het woord Scheol deze verschillende betekenissen heeft, die schijnbaar zoover uiteenloopen, hangt ongetwijfeld daarmede samen, dat de Schrift den dood niet beschouwt als een natuurlijk eind van het leven, maar als een straf Gods over de zonde en daarom in en achter dien dood het branden van Gods toorn voelt tegen de zonde. Vandaar dat ook in het Nieuwe Testament, en dit voorbeeld zal wel het meest dienen om de taak duidelijk te maken, de woorden *dood* en *sterven* in tweeërlei zin gebruikt worden. Als de Apostel zegt, dat „door de zonde de dood is en de dood tot alle menschen is doorgegaan" (Rom. 5: 12) dan wordt hier met den dood de fysieke dood bedoeld, de scheiding van lichaam en ziel. Maar als Christus zegt: „wie leeft en in mij geloofd, die zal niet sterven in de eeuwigheid" (Joh. 11: 26) dan beteekent het woord sterven hier natuurlijk niet den fysieke dood, waarvan ook de geloovige onderworpen blijft, maar het wegnemen in den eeuwig dood. Zoo nu is het ook met de uitdrukking: nederdalen ter Scheol in het Oude Testament; het wordt nu eens voor 't sterven in het algemeen gebruikt en geldt dan voor alle menschen; maar dan weer wordt het verdiept tot de straf, die den goddelooze wacht, en de Scheol is dan de plaats der pijniging, die wij gewoon zijn de hel te noemen.

Gaan we thans tot het Nieuwe Testament over, om te zien wat de uitdrukking „nederdalen ter helle" daar beteekent, dan mag niet vergeten worden, dat tusschen het Oude en Nieuwe Testament een tijdvak ligt van vier eeuwen, waarin de ontwikkeling der Eschatologische denkbeelden van Israel natuurlijk niet heeft stilgestaan. Wel was de geest der profetie met Maleachi uit Israel weggestorven, om eerst in Johannes den Dooper weer op te staan, en ontbrak daarom in deze eeuwen de rechtstreekse leiding van den Heiligen Geest, maar Israel's vromen hebben toch nagedacht over het groote vraagstuk van het leven na den dood. Allerlei nieuwe voorstellingen hebben zich ontwikkeld en nieuwe namen zijn in gebruik gekomen zoals Hades, Gehenna, Paradijs enz. Om recht te begrijpen wat Christus en de Apostelen omtrent het leven na den dood hebben geleerd, moet men dus niet alleen rekenen met het Oude Testament, maar ook met de Joodsche Eschatologie, zooals die uit allerlei geschriften uit Christus' tijd ons bekend is, omdat we daardoor alleen een voorstelling kunnen krijgen van wat de Joden in Jerus' dagen geloofden aangaande het leven hierna.

De belangrijke studies, die in den jongsten tijd aan het volksgeloof der Joden gewijd zijn, hebben dan ook ongetwijfeld veel licht over het Nieuwe Testament ontstoken, al dient men met de resultaten dezer studies uiterst voorzichtig te wezen. Volgens de voorstelling deser religieus-geschiedtische school staat de zaak toch zoo, dat bij het oude Israel nog de meest primitieve denkbeelden omtrent het leven na den dood bestonden; Israel vóór de ballingschap wist noch van de opstanding der dooden, noch van een vergelding in het leven hierna, maar geloofde, dat alle menschen na het sterven naar een schimmernrijk, de Scheol, gingen, om daar eeuwig te blijven. De Sadduceen in Christus' dagen, die de opstanding der dooden loochenden, zouden daarom het echt oud-Israelitische standpunt verdedigd hebben; zij alleen waren trouw aan de wet en de profeten. Door de ballingschap zou Israel in aanraking gekomen zijn met de Perzische goddienstleer, die een opstanding der dooden en een laatste oordeel leert, waarna

de goeden in de zaligheid ingaan en de slechten verdan worden. Dese Perzische eschatologie zou overgenomen zijn door Daniel en in het tweede gedeelte van Jesaja's profetie, dat eerst in de ballingschap ontstaan zou zijn, en zoo zou zij een volksgeloof van de latere Joden zijn geworden, met name door de Pharizeen voorgestaan. Nog later zou dan door aanraking met de Grieksche denkwereld de Hadesvoorstelling bij Israel zijn ingedrongen, dat reeds terstond na het sterven een aanvankelijke vergelding plaats vond en daarom in den Hades de vromen gingen naar Abraham's schoot en de goddeloozen naar een voorloopige plaats van pijniging. Zoo zou het volksgeloof van Israel in de dagen van Christus en de Apostelen uit deze Perzische en Grieksche voorstellingen zijn opgebouwd; men geloofde, dat na den dood alle zielen naar een verblijfplaats, den Hades, gingen, die dan meerdere afdelingen bevatte, een voor de goddeloozen en een voor de rechtvaardigen; met het laatste oordeel zouden allen uit den Hades opstaan en voor het gericht Gods komen; en de vromen zouden daarna naar het Paradijs of den hemel gaan en de goddeloozen naar de Gehenna of hel. Christus en de Apostelen zouden zich bij dit volksgeloof eenvoudig hebben aangesloten. En waar dit volksgeloof op verschillende ondergeschikte punten nog twijfelde; sommigen bijv. leerden, dat de zielen der vromen terstond na het sterven naar den hemel gingen, terwijl anderen ze voorloopig naar den Hades lieten gaan; sommigen een opstanding van alle menschen leerden, zoowel goeden als slechten, andere alleen een opstanding der rechtvaardigen; zouden deze verschillende voorstellingen ook in het Nieuwe Testament zijn terug te vinden. Christus en de Apostelen zouden wat hun Eschatologische denkbeelden aangaat slechts „kinderen van hun tijd", en het Nieuwe Testament niet anders dan de neerslag van Israel's volksgeloof zijn geweest.

Nu kunnen we er natuurlijk niet aan denken om in een populair weekblad heel deze historische constructie te ontleden en in haar onjuistheid ten toon te stellen. Maar wel dient gewaarschuwd, waar deze voorstelling in allerlei handboeken en commentaren wordt verkondigd, toch zeer voorzichtig te wezen met een voorstelling over te nemen, die het Goddelijke gezag van Christus en de Apostelen ten eenenmale ondermijnt. Christus heeft, om slechts een voorbeeld te noemen, tegen de Sadduceen, die de opstanding der dooden loochenden, gezegd: „gij dwaalt, niet wetende de Schriften noch de kracht Gods" (Matth. 22: 29); hij heeft hun dwaalleer weerlegd door een beroep niet op de profeten na de ballingschap, maar op een woord, dat reeds vóór Israel's uittocht uit Egypte gesproken was: „En dat de dooden opgewekt zullen worden, heeft ook Mozes aangevoerd bij den doornbosch, als hij den Heere noemt den God van Abraham, en den God van Izaak en den God van Jakob" (Luc. 20: 37). En wanneer men dan toch verklaart, dat Israel vóór de ballingschap van geen opstanding der dooden wist en de Sadduceen met hun beroep op de Wet volkomen gelijk hadden, dan maakt men Christus tot een leugenaar.

Nog afgezien echter van dit principieel bezwaar, ligt de grondfout dezer voorstelling hierin, dat men het volksgeloof van Israel in Christus' dagen wil leeren kennen uit allerlei apocriefe boeken, die nooit algemeen gezag bij Israel hebben gehad, die vol ongrijpbaar fabels en dwaasbeden staan, boeken, waarvan de schrijvers aan niemand bekend zijn, en die ten deele eerst na Christus' tijd zijn ontstaan. Zeker vindt men in deze apocriefe boeken allerlei voorstellingen, die rechtstreeks aan het heidendom ontleend zijn, maar de gedachte zelfs, dat de vromen in Israel, mannen als Simeon, Nicodemus e. a., deze voorstellingen zouden gedeeltelijk hebben, is een ongrijpbaarheid. Uit de dagen van Christus en de Apostelen heeft men slechts één schrijver, die in Palestina zelf geleefd heeft, die volkomen op de hoogte was met het volksgeloof van Israel, en juist bij hem vindt men van deze „heidense voorstellingen" geen spoor. En toch zou niet Flavius Jozefus, maar een apocrief boek als Henoch de rechte bron zijn, om het volksgeloof van Israel te leeren kennen, en daarmee het Nieuwe Testament ons te leeren verklaren!

Hetgeen hierbij nu het meest op een dwaalspoor heeft geleid is, dat deze apocriefe apocalypische literatuur bij de oudste Kerkvaders in zoo hoog aanzien stond en voor een niet gering deel hun eschatologische voorstellingen heeft beheerscht. Boeken als Henoch, Baruch, Ezra IV e. a. worden door de Kerkvaders min of meer als gezag hebbend aangehaald en golden in de Christelijke Kerk langen tijd schier als „Heilige Schrift". De oorzaak daarvan is niet moeilijk aan te geven; in deze apocriefe literatuur wordt veel over den toekomstigen Messias gesproken, dikwijls in termen die de Kerkvaders een gereeden grond schenen te bieden, om in Christus de vervulling dier profetie te zien. En omdat zoo de latere ontwikkeling der Christelijke eschatologie sterk onder den invloed dezer apocriefe boeken gestaan heeft, kon men er licht toe komen ditzelfde ook aan te nemen van de Apostelen en van Christus. Men vergat hierbij echter, dat er niet één bewijs te leveren is, dat deze apocriefe boeken bij de Joden in Palestina tijdens Christus' leven in aanzien waren of gelezen werden. Niemand weet zelfs met zekerheid te zeggen, wanneer deze apocriefe boeken ontstaan zijn; ze komen het eerst bij de kerkvaders voor en worden bij Joodsche schrijvers uit Christus' tijd nooit genoemd zelfs. Twijfel bestaat nog altoos, of ze zelfs wel van Joden afkomstig zijn en niet eenvoudig verdichtelselen van Christenschrijvers. De Joodische Synagoge heeft ze dan ook nooit als „echt"

aanvaard
den ze ne
éne betw
uizondert
stelling, d
den Hades
boeken wi
Ten sel
bewijs het
karakter.
Nieuwe T
slechts w
het leven
met de vo
literatuur
Testament
wordt de
slechts zo
Gods kin
en den
het oorde
een enkel
enkele vi
nagmaals
literatuur
en plastis
topografis
haan lijn
is, in hoef
is ingedee
als der ge
de openin
helsche vi
vrome na
pijnen der
Goddelijke
menschelij
dan juist I
Niet stri
gemaakt, d
voorstelling
die haar
heidendom
het Nieuw
verklaren.
Apostels:
verdicten f
hebben g
van onzen
zijn aansch
teit". (II
Nieuwe T
dood versp
der Joden
te danken
die de A
waarheid g

t. HAND
MEERDE K
1910. 2312
Continc.
Van dit
gebleken H
zeste jaara
De uitgev
om het roo
Dit komt
kerken, wel
stuk in dit
Achter is
ziendal d
nummer w
staaf; verd
reformatie
die den we
bij iedere
thans dient
In de vol
kerk een e
lijk vereen
In dezen
De same
kregen en
pers, „dat
Kerkelijk
waren, te m
kige opgave
ander word
Deze stat
deelen, nog
Maar dit i
vele zijn
of niet vold
Ook op
aanbevelen
In een v
men ook in
KERKEN in
van wijlen
ten onder
obs: „kerke
gens dergel
GEREFORME
delijk ontr
in PRUISSE
het Graaf
Mij dank
de correspo
haar staan,
vind ik het
pen van ik
vermelden.
Studenten
niet corpale
stonden ver
Na de St
wus, BARM
zeer te wa
Ik hoop d
door al de
fende vere
kerkelijk ha
sullen laten
ook dese r
Eindelijk
levensberic
dikanten: (C
J. V. AN
LOMAN, H.
Ouder dit
NEVENS va
geslaagde.
Jaarboek d
2. J. A.
Zes schette
Broder.
„Al wat
haald word
wat ik zag
dit boek.
De uitd
weet al d
laatste jare
ze een tw
als hoef(tit